

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ІЛЬЧУК ДМИТРО ДМИТРОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
« ____ » _____ 2024 р.

Європейський вектор інтеграції України

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»
Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:
Марія ШКУРАТ, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
к. е. н., доцент

підпис

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

Ільчук Д. Д. Європейський вектор інтеграції України. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародна економіка». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2024.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено теоретичні аспекти міжнародної економічної інтеграції, зокрема визначено її поняття, особливості та інституційний механізм європейської інтеграції. Здійснено аналіз інтеграції України та ЄС, визначено виклики і перспективи євроінтеграції для економіки України

Ключові слова: міжнародна економічна інтеграція, європейська інтеграція, ЄС, зона вільної торгівлі.

58 с., 2 табл., 12 рис., бібліограф.: 33 найм.

ABSTRACT

Ilchuk D. D. Bachelor's Qualification Thesis. European Vector of Integration of Ukraine. Specialty 292 International Economic Relations. Educational Program «International Economics». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The bachelor's thesis explores the theoretical aspects of international economic integration, specifically defining its concepts, features, and the institutional mechanism of European integration. The thesis also analyzes the integration between Ukraine and the EU, identifying the challenges and prospects of European integration for Ukraine's economy.

Keywords: international economic integration, European integration, EU, free trade zone.

58 p., 2 tabl., 12 fig., bibliography: 33 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	7
1.1 Підходи до визначення міжнародної інтеграції.....	7
1.2 Поняття європейської інтеграції	13
1.3 Інституційний механізм європейської інтеграції	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЄС.....	23
2.1 Аналіз розвитку інтеграційних процесів України та ЄС	23
2.2 Аналіз результатів економічної інтеграції України та ЄС	27
2.3 Аналіз ключових напрямів секторальної інтеграції України та Європейського союзу	33
РОЗДІЛ 3 ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	43
3.1 Виклики євроінтеграції України	43
3.2 Моделювання впливу євроінтеграції на економіку України.....	47
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема поглиблення євроінтеграції України є надзвичайно актуальною, оскільки має велике політичне, економічне, геополітичне та соціальне значення як для країни. З моменту повномасштабного вторгнення Росії до України дане питання набуло ще більшого значення в контексті економічної та політичної підтримки.

Процес євроінтеграції надає Україні можливість впроваджувати європейські стандарти в економіці, політиці, правовій системі та інших сферах, що сприяє модернізації країни та підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародній арені. Інтеграція до ЄС відкриває для України доступ до великого ринку Євросоюзу, що значно розширює експортні можливості українських підприємств та сприяє економічному зростанню.

Політичний аспект євроінтеграції є важливим з точки зору зміцнення демократії, верховенства права та прав людини в Україні. Це також забезпечує стабільність і безпеку, що є важливим у контексті сучасних геополітичних викликів. Співпраця з ЄС сприяє впровадженню реформ, необхідних для ефективного управління державою, боротьби з корупцією та підвищення якості життя громадян.

Євроінтеграція є стратегічним напрямком зовнішньої політики України, що відображає прагнення українського суспільства до європейських цінностей і стандартів життя. Це підтверджується підтримкою більшості населення України курсу на вступ до ЄС. Усе це підкреслює надзвичайну актуальність значущість обраної теми кваліфікаційної (бакалаврської) роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інтеграції України до ЄС сьогодні широко висвітлюється багатьма науковцями, зокрема, слід відмітити А. Войціховського, О. Дорогіх які акцентують увагу на правових аспектах інтеграції, економічні аспекти висвітлюються у працях таких науковців як Т. Орехова, О. Шнирков, М. Савченко, М. Шкурат,

М. Варламова, Ю. Палагнюк та ін. Більш детального вивчення вимагають питання щодо перспектив і темпів подальшої інтеграції України до ЄС.

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* – розробка теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо європейського вектору інтеграції України.

Відповідно до наведеної мети визначено наступні завдання кваліфікаційної роботи:

- охарактеризувати підходи до визначення міжнародної економічної інтеграції;
- розглянути поняття та особливості європейської інтеграції;
- охарактеризувати інституційний механізм європейської інтеграції;
- проаналізувати розвиток інтеграційних процесів України та ЄС;
- здійснити аналіз результатів економічної інтеграції України та ЄС;
- проаналізувати ключові напрями секторальної інтеграції України та ЄС;
- визначити виклики, пов’язані з євроінтеграцією України;
- здійснити моделювання впливу євроінтеграції на економіку України.

Об’єкт та предмет дослідження. *Об’єкт дослідження* – розвиток євроінтеграційних процесів України.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади євроінтеграції України.

Методи дослідження. У роботі використано аналітичні, графічні методи, методи узагальнення та систематизації, кореляційно-регресійного моделювання.

Інформація про використання інформаційних технологій. У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі використано програмний продукт MS Excel.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. *Теоретичне значення* результатів бакалаврської роботи полягає у можливості

використання отриманих результатів дослідження для подальшого вивчення та розробки заходів щодо євроінтеграції.

Практичне значення результатів дослідження полягає у побудові моделі впливу економічної інтеграції на економіку України.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на XXIV Всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (18 квітня 2024 р., м. Вінниця).

Положення, що виносяться на захист:

1. Результати аналізу економічної інтеграції України та ЄС.
2. Результати економіко-математичного моделювання впливу економічної інтеграції України та ЄС на ВВП України.

Структура кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 33 найменувань. Робота містить 2 таблиці, 12 рисунків. Загальний обсяг становить 58 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1 Підходи до визначення міжнародної інтеграції

Сьогодні міжнародну інтеграцію можна сприймати не лише як об'єктивний та до певної міри спонтанний процес об'єднання країн і народів через розширення міжнародних зв'язків і зростаючу інтернаціоналізацію суспільного життя. Вона також може розглядатися як свідомо та цілеспрямована спільна діяльність держав з метою подолання взаємної відособленості, або міжнародна інтеграція в широкому розумінні, а також як свідомо, цілеспрямована спільна діяльність держав для подолання їх взаємної відособленості, або міжнародна інтеграція у вузькому розумінні. Концептуальну основу теорії інтеграції не можна чітко відрізнити від її головної емпіричної бази – міжнародних відносин Західної Європи. Інтеграція вважалася синонімом процесу, який спостерігався лише в окремих регіонах: Західній Європі, Центральній Америці та Східній Африці, доки такі процеси тривали. Західноєвропейська інтеграція була результатом не лише спільної культури та історії та особливої географічної близькості, а й спільного досвіду катастроф і скрутного становища: війни та її наслідків, американської гегемонії та радянської загрози. Інтеграція в Західній Європі була започаткована з нормативної позиції післявоєнних політиків Франції, Німеччини, Бенілюксу та Італії про те, що війни необхідно уникати і що це можна зробити шляхом розширення економічної співпраці між європейськими країнами. Усередині Європейського співтовариства Німеччиною також можна керувати (а не збалансувати, як у більш традиційних дипломатичних перспективах) та інтегрувати її шляхом просування спільного проекту загальноєвропейського зростання [14].

Прийняття залежності безпеки всередині НАТО було одним із суттєвих компромісів, на якому будувалося європейське співробітництво та інтеграція,

— факт, який робить життєво важливим вивчення взаємозв'язків між економікою та питаннями безпеки в інших частинах світу. Цей набір умов склав орієнтир, з якого виникли аспекти теорії інтеграції. З кінця війни до 1950 року британські та скандинавські лідери, як правило, дотримувалися »функціоналістичних« поглядів, віддаючи перевагу скоординованому забезпеченню матеріальних потреб між державами, тоді як континентальні європейці, як правило, були «федералістами», виступаючи за створення наднаціональної держави [14].

Європейська інтеграція, як основа розуміння та інтерпретації інтеграційних процесів, виникла з практичного поштовху. Початковою основою для європейської співпраці був багатосторонній розподіл коштів Плану Маршалла між 1948 і 1951 роками. Хоча не було формули чи встановлених критеріїв розподілу допомоги, План Маршалла від березня 1947 року залежав від тісної співпраці європейських реципієнтів у розподілі допомоги. допомоги та згоди на узгоджену політику економічної реконструкції серед них. Більше половини капіталу, виділеного американською допомогою, було спрямовано на економічні сектори, де Сполучені Штати мали порівняльну перевагу. Основна частина допомоги США складалася з «4 F»: продовольство, корми, пальне та добрива. Тоді як бюрократи із західноєвропейських країн спочатку організувалися навколо розподілу коштів допомоги, європейська співпраця була спрямована на створення загальнорегіональних інституцій для підтримки комунікаційних зв'язків між урядовцями та для нагляду за міжрегіональною торгівлею, частково для зменшення економічної залежності від допомоги США. Інституціоналізація інтеграційних процесів була частково відповіддю на передбачуваний корпоративний вплив США під виглядом допомоги плану Маршалла на внутрішні економіки європейських країн [14].

Замість того, щоб намагатися досягти єдності між державами в усіх аспектах, ранні стратегії європейської інтеграції планували свій курс з точки зору політики різних секторів. Під час створення Європейського спільного

ринку в 1957 році термін «інтеграція» використовувався щонайменше в чотирьох різних значеннях:

- політичне об'єднання,
- економічне об'єднання,
- економічне та політичне співробітництво;
- збільшення вільної торгівлі.

Важливі роки західноєвропейської інтеграції, з 1958 по 1965 рік, збіглися з періодом безперервного економічного зростання, коли Північна Америка та Західна Європа — Північноатлантичний регіон — були центром світової економіки, а ОЕЕС (Організація європейської економіки) Кооперація, створена для координації допомоги в рамках Плану Маршалла) була перетворена в орган, близький до НАТО, ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку). З того часу європейська інтеграція, хоч і триває, виявилася менш ніж детермінованим процесом.

Ранній успіх Співтовариства, який ретроспективно здається досить особливим середовищем, мав тенденцію породжувати ілюзії неминучості серед науковців і марення величі серед єврократів. Римські договори, як зазначає Кітцінгер, були складені поспішно, щоб використати політичну констеляцію 1955–1957 років, коли Гі Молле був прем'єр-міністром Франції, і до того, як Конрад Аденауер щоб зіткнутися зі своїм електоратом восени 1957 року, коли економіка Європи переживала бум [14].

Протягом 1960-х і 1970-х років різноманітні потрясіння зсередини та ззовні регіону загальмували процес політичної інтеграції. Крім того, насильницькі конфлікти між державами мали місце в регіонах, де діяли схеми інтеграції, зокрема, у Центральній Америці та Східній Африці у 1969 та 1972 роках відповідно. Європейське співтовариство, яке виникло в 1970-х роках, характеризувалося набагато більше міжурядовими переговорами, періодичними зустрічами на вищому рівні, які переросли в регулярні Європейські ради, що склалися з глав держав і урядів, ретельно виробленими компромісами, а не великими планами. Очевидне розсіювання

поступового політичного процесу до певної цілі, хоч і тимчасової, розчарувало теоретиків інтеграції. Теоретики були найбільше розчаровані нездатністю теорії регіональної інтеграції включити зовнішні чинники в модель, яка, як вважалося, пояснювала процес виключення. Однак останнім часом зовнішні події сприяли європейській інтеграції.

У Європі конкурентоспроможність на глобальному ринку залишалася головною проблемою, і тепер виявилось, що регіональна інтеграція була, зрештою, необхідною умовою Hoffmann, Sandholtz і Zysman припускають, що зміни в міжнародній структурі спричинили домовленості еліти між інституціями Європейського співтовариства, національними урядами та керівниками великих компаній: пусковим механізмом стала реальна зміна в розподілі ресурсів економічної влади, відносний економічний занепад Америки до сходження Японії. Успіх японців у досягненні передової переваги в певних технологіях чіпів у 1980-х роках став головним фактором, що обумовив рішення великих європейських ІТ (інформаційних технологій) фірм підштовхнути уряди до створення єдиного ринку та європейської політики високих технологій у 1980-ті роки [14].

Прискорення інтеграції в ЄС через Програму єдиного європейського ринку було багато в чому відповіддю на сприйманий відносний економічний спад Європи у світовій економіці з 1970-х років. Ніде не було такої занепокоєності Європи, як у сфері високих технологій, де конкуренція з боку американських і японських корпорацій стала інтенсивною протягом останнього десятиліття.

Помітність зовнішніх умов як поштовх до європейської інтеграції знову з'явилася у 1980-х роках. Цього разу більша увага до впливу транснаціональних корпоративних альянсів і ПП на політичний процес була вирішальною для розуміння того, як розвивалася політика в Європі.

Інтеграція переважно пов'язують з регіональними процесами, а частини, що утворюють ціле, були суверенними державами. Hurrell стверджує, що не існує «природних» регіонів, а визначення «регіону» та показників

«регіональності» відрізняються залежно від конкретної проблеми чи питання, що досліджується. Інтеграція відбувається між країнами чи провінціями, чії географічні кордони впливали на їх взаємну безпеку, де збігалися економічні та політичні процеси. Отже, інтеграція є політичним процесом, якому сприяють економічні процеси.

Міжнародна політична інтеграція – це процес, за якого група людей спочатку об'єднується у дві або більше незалежних держав, а потім створює політичне ціле, яке в певному сенсі можна описати як спільноту. Дослідження політичної інтеграції зосереджено на наднаціональному інституціоналістському підході. Перший підхід до теорії інтеграції не передбачає зміни міждержавної системи в міру інтеграції. Другий підхід до інтеграції, визначений неофункціоналізмом і федералізмом, є процесом, у якому міжнародна система остаточно витісняє національну державу.

Як альтернатива національній державі, інтеграція, у другому підході, була детермінованим процесом, що веде до створення більшої, наднаціональної інституційної одиниці. Інтеграція держав до наднаціональних інституцій була в центрі більшої частини попередніх дискусій про європейську регіональну інтеграцію. Виділяють чотири підходи до інтеграційних процесів:

- плюралістичний акцент на традиційній міждержавній дипломатії;
- переважно аполітичний функціоналізм, заснований на потребах добробуту;
- характеристики політичного розвитку та формування еліти неофункціоналізму;
- заперечення федералістами національної держави на користь дедалі більшої наднаціональної інституції. Ця чотиривимірна модель відображає процес зміни системи, а також відкритий і невизначений характер інтеграції.

Плюралісти зберігають класичні відмінності між національною та міжнародною політичними системами, отже, інтеграція включала кінець не держав, а «стану війни» між ними.

У визначенні плюралістів інтеграція – це процес, за допомогою якого група держав розвивається від анархії Гоббса до спільноти безпеки Німеччини на основі чутливості до взаємних операцій між державами. Міжнародна спільнота є вдалим поєднанням цінностей національного самовизначення, з одного боку, та міжнародного миру та безпеки [13].

Інтеграція — це процес взаємного регулювання поведінки незалежних «підсистем» у міжнародній системі. Процес інтеграції ґрунтується на здатності підтримувати розвиток взаємозалежних відносин, неформальних структур і високого рівня спілкування та взаємодії на всіх рівнях суспільства. Плюралістичне співтовариство держав вимагає міцної основи соціальних, економічних і культурних зв'язків, які навряд чи будуть швидко розірвані [13]. Спроможності держав розширюються завдяки збільшенню комунікацій між ними. Плюралізм у сучасному суспільстві, як правило, асоціюється з процесом розширення еліт у міру ускладнення суспільства.

Як стверджує С.Ю. Кашкін (у дослідженні Л.В. Курах), міжнародна інтеграція виникає незаплановано. Її поява базується на об'єктивному ході розвитку суспільного життя, яке поступово відмовляється від ізоляції всередині державних кордонів. Сьогодні міжнародну інтеграцію можна сприймати не лише як об'єктивний та до певної міри спонтанний процес об'єднання країн і народів через розширення міжнародних зв'язків і зростаючу інтернаціоналізацію суспільного життя. Вона також може розглядатися як свідомо та цілеспрямована спільна діяльність держав з метою подолання взаємної відособленості, або міжнародна інтеграція в широкому розумінні, а також як свідомо, цілеспрямована спільна діяльність держав для подолання їх взаємної відособленості, або міжнародна інтеграція у вузькому розумінні [15].

Курах Л. В. зазначає, що міжрегіональна інтеграція виступає як проміжний етап між регіональною та глобальною інтеграцією. У відмінну від регіональної інтеграції, вона спрямована на об'єднання країн, які не можуть бути розглянуті як частина єдиного географічного регіону [15].

Таким чином, інтеграція передбачає об'єднання процесів або їх складових, що відбуваються в економіках різних країн у єдине ціле і базується на передумовах розвитку взаємовідносин між цими країнами.

1.2 Поняття європейської інтеграції

Європейський Союз (ЄС) є найуспішнішою спробою регіональної інтеграції в історії. Заснований шістьма країнами, сьогодні він налічує 27 членів. Його витоки пов'язані з відбудовою Західної Європи після Другої світової війни, що стала можливою завдяки Сполученим Штатам через План Маршалла. Хоча ЄС був створений на основі міжнародних договорів, кілька чинників надають йому багато рис конституційної системи: ідеологія, що поєднує інтеграцію та федералізм, судова інтерпретація, розвиток політичних інститутів, громадянство та права людини, а також запровадження спільних політик. Сьогодні ЄС є системою розподіленої влади, що втілює складний поділ влади між наднаціональними органами та державами-членами. Він охоплює регіональну інтеграцію у численних політичних сферах. Також ЄС представляє собою лабораторію порівняльного права, поєднуючи елементи загального права, цивільного права, голландського права та скандинавських правових систем. Пропозиції щодо проекту Конституції обговорюються. ЄС не є державою чи міжнародною організацією. Це, скоріше, «нова правова система», регіональна політична та правова система.

Витоки європейської інтеграції часто пов'язують із заявою міністра закордонних справ Франції Робера Шумана 9 травня 1950 року про план наднаціонального управління французькою та німецькою вугільною і сталеливарною промисловістю. План був закріплений у Паризькому договорі (1951), який заснував Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) на 50 років. У 1957 році два різних Римських договори створили Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) та Європейське співтовариство з атомної енергії (ЕСАЕ). Маастрихтський договір (1992) заснував Європейський Союз

(ЄС) на базі ЄОВС, ЄЕС (тепер називається Європейським співтовариством, ЄС) та ЄСАЕ, доповнений міжурядовими політиками та формами співпраці. Використовуючи часто застосовувану метафору храму, він поєднував наднаціональні стовпи та міжурядові стовпи. Амстердамський (1997) та Ніццький (2001) договори внесли зміни до Маастрихтського договору, але зберегли його основну структуру. У 2002 році ЄС поглинуло ЄОВС.

Країнами-засновниками Європейських співтовариств були шість оригінальних держав-членів: Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург та Нідерланди. Велика Британія, Данія та Ірландія приєдналися у 1973 році, Греція у 1979 році, Іспанія та Португалія у 1986 році, а Австрія, Фінляндія та Швеція у 1995 році. Чеська Республіка, Кіпр, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Мальта, Польща, Словаччина та Словенія приєдналися у 2004 році. Болгарія, Румунія та Туреччина також подали заявки на членство.

Декларація Шумана 1950 року була заснована на ідеї «spillover» (ефекту розливу), згідно з якою інтеграція в одній сфері створює потреби, які поширюються на інші сфери. Цей фокус на співпраці в конкретних областях супроводжувався федералістською політичною метою. Ця теорія європейської інтеграції була відома як неофункціоналізм. Вона завжди була спірною та конкурувала з іншими теоріями, такими як федералізм, який розглядав ЄС як систему з розподілом влади; функціоналізм, який зосереджувався на співпраці у конкретних, зазвичай технічних завданнях, без урахування конкретних інституційних наслідків; конфедерація або міжурядовість, яка наголошувала на Європі як союзі національних держав; політичні мережі, що перетинають національні кордони та об'єднують експертів у національних урядах, приватних організаціях та наднаціональних установах; і місця управління, в яких як ЄС, так і держави-члени є частиною ширшого набору органів прийняття рішень, не обов'язково пов'язаних з певною територією, і включають також міжнародні публічні та приватні організації, такі як Світова організація торгівлі та міжнародні органи стандартизації. Ці різні теорії

використовувалися для розуміння та пояснення еволюції європейської інтеграції.

Початковими цілями європейської інтеграції були підтримка миру між Францією та Німеччиною, допомога у відбудові Європи та відновленні європейського процвітання. Ці цілі мали бути досягнуті через інтеграцію ринків товарів та послуг, факторів виробництва та формування політики. У Римському договорі ЄЕС 1957 року ці цілі були виражені через відповідні повноваження ЄЕС та держав-членів. Повноваження ЄЕС були найширшими щодо ринку товарів та послуг і найменшими щодо формування політики. Цей поділ повноважень також відображався у розмежуванні між негативною та позитивною інтеграцією. Негативна інтеграція означає усунення бар'єрів, таких як митні збори, квоти та заходи, еквівалентні кількісним обмеженням (наприклад, санітарні інспекції) між державами-членами ЄЕС. Позитивна інтеграція передбачає створення ринку через законодавство та розробку спільних політик.

Хоча розмежування між негативною та позитивною інтеграцією є корисною відправною точкою, більшість заходів щодо інтеграції ринків насправді включають обидва аспекти. Зазвичай ЄС поєднує дерегуляцію та повторне регулювання, усуваючи національні бар'єри для торгівлі між державами-членами та запроваджуючи нові заходи ЄС для регулювання більш розширеного єдиного європейського ринку. Це включає як регіональну інтеграцію, так і зміну рівня прийняття рішень. Європеїзація права, однак, не обов'язково потребує законодавства. ЄС часто використовує інші види інтеграції політики, такі як процедурні зобов'язання враховувати, інформувати, консультуватися або координувати, а також техніки, такі як взаємне визнання.

Початково європейська інтеграція стосувалася переважно економіки, зокрема вільного переміщення товарів, осіб, послуг та капіталу, законодавства про конкуренцію, сільськогосподарської політики, транспортної політики, створення митного союзу, зовнішньої торгівлі та зв'язків з колишніми

колоніями. Однак, при створенні ЄС 1992 року Маастрихтський договір значно розширив коло політичних сфер та форм співпраці. Він передбачав створення економічного та валютного союзу, включаючи єдину валюту (євро). Він створив форму громадянства ЄС, яка, хоча залежить від національного громадянства, призначалася збільшити політичну легітимність ЄС та підвищити роль громадянина. Він надав повноваження ЄС у нових сферах культури, освіти, громадського здоров'я, захисту прав споживачів, створення трансєвропейських мереж у сферах транспорту, телекомунікацій та енергетичної інфраструктури, промислової політики, економічного та соціального зближення, досліджень та технологічного розвитку, екологічної політики (спочатку включених до повноважень ЄС договором, підписаним у 1986 році, Законом про одну Європу) та розвитку. У всіх цих нових сферах ЄС ділив владу з державами-членами. Маастрихтський договір також передбачав розвиток форм міжурядової співпраці, зокрема спільної зовнішньої та безпекової політики та співпрацю в сферах імміграції, боротьби з наркотиками та організованою злочинністю, а також співпрацю між національними поліцейськими та митними службами.

Амстердамський договір дав ЄС повноваження щодо політики зайнятості, які ділилися з державами-членами. Договір з Ніцци надав ЄС повноваження щодо віз, притулку, імміграції та інших політик, пов'язаних з вільним переміщенням осіб. Він також надав ЄС повноваження, які ділилися з державами-членами, щодо торгівлі культурними та аудіовізуальними послугами, освітніми послугами та соціальними та людськими службами здоров'я. Також була включена Хартія основних прав. Хоча на даний момент вона не має юридичної сили, очікується, що Хартія буде надана юридичної сили за допомогою включення її до обговорюваної в даний час Конституції ЄС. У результаті широкого спектру сучасного ЄС теорії багаторівневого управління, мереж політики чи місць управління.

Багато базових принципів права ЄС стосуються розподілу повноважень між ЄС (або ЄОВС) та державами-членами. Згідно з принципом делегованих

повноважень, ЄС (або ЄОВС) має лише ті повноваження, які держави-члени надали йому. У деяких сферах ЄОВС має виключну компетенцію, в інших вона ділить компетенцію з державами-членами, а в деяких компетенція залишається за державами-членами. Сфери виключної компетенції ЄОВС та ті, де компетенція спільна, однак, не чітко визначені. Ще одним важливим принципом є принцип субсидіарності. У сферах спільної компетенції перевагу віддається діям держав-членів. Будь-які дії ЄОВС не повинні виходити за межі необхідних для досягнення цілей Договору. Третім принципом є інституційний баланс, який регулює відносини між основними інституціями ЄОВС; він також опосередковано захищає інтереси держав-членів. Четвертим принципом є підвищена співпраця, або гнучкість, яка була введена Амстердамським договором. Група держав-членів може співпрацювати більш тісно в різних сферах політики. Ця можливість підлягає суворим умовам. Наприклад, для цього потрібна більшість держав-членів, це застосовується тільки в областях спільної або спільної компетенції і має залишатися відкритим для можливої участі інших держав-членів. Ймовірно, це буде використано більш активно у майбутньому, оскільки поточне розширення призведе до набагато більш гетерогенного Європейського Союзу.

Ці базові принципи знаходяться в Договорах, але інші були розроблені через судові рішення, оскільки Договір про ЄОВС в основному є каркасним договором. Прикладом є принцип пріоритетності права Співтовариства. Згідно з цим принципом, право ЄОВС завжди переважає над правом держав-членів. На практиці національні уряди, включаючи національні верховні суди, часто вважають, що національне конституційне право переважає над законодавством ЄОВС. Інші принципи, розроблені судами, включають інституційний баланс та пряму дію. Згідно з останнім, особи мають право, якщо виконуються певні умови, посилатися на право ЄОВС у національних судах, таким чином, особи та національні суди довіряють здійсненню права ЄОВС.

Окрім цих структурних принципів, ЄС ґрунтується на принципах свободи, демократії, поваги до прав людини та верховенства права. Захист прав людини інституціями ЄС в значній мірі є наслідком судових рішень. Виняток становить принцип проти дискримінації за національністю, базовий принцип права ЄОВС з 1950-х років. Договір Ніцци також передбачає, що Рада може приймати заходи для боротьби з дискримінацією на підставі статі, расової або етнічної належності, релігії або віросповідання, інвалідності, віку чи сексуальної орієнтації. Загалом, Європейський Суд з прав людини визначив, що повага до прав людини є загальним принципом права Співтовариства. Його джерелами є конституційні традиції держав-членів та Європейська конвенція про права людини і основні свободи, підписана в Римі у 1950 році під егідою Ради Європи. ЄС ще не є підписником Європейської конвенції про права людини. Однак Конституція ЄС, яка обговорюється в даний час, пропонує, що ЄС повинен приєднатися до Конвенції.

1.3 Інституційний механізм європейської інтеграції

У ЄС існує єдиний інституційний каркас, який перетинає правову різницю між наднаціональною та міжурядовою сферами європейської інтеграції. У строгому юридичному розумінні ЄС має п'ять основних інституцій. Рада Європейського Союзу, раніше відома як Рада міністрів, представляє держави-члени. Вона складається з представника кожної держави-члена на рівні міністрів. Це головний законодавчий орган, як правило, разом із Європейським парламентом. Європейська Рада є домінуючою установою європейської інтеграції. Вона складається з глав держав або урядів держав-членів та Президента Комісії. Практично її діяльність охоплює весь спектр Договорів. Вона визначає загальні політичні принципи, намагається вирішувати інакше нерозв'язні конфлікти та діє як двигун у визначенні майбутніх розвитку (рис. 1.1).

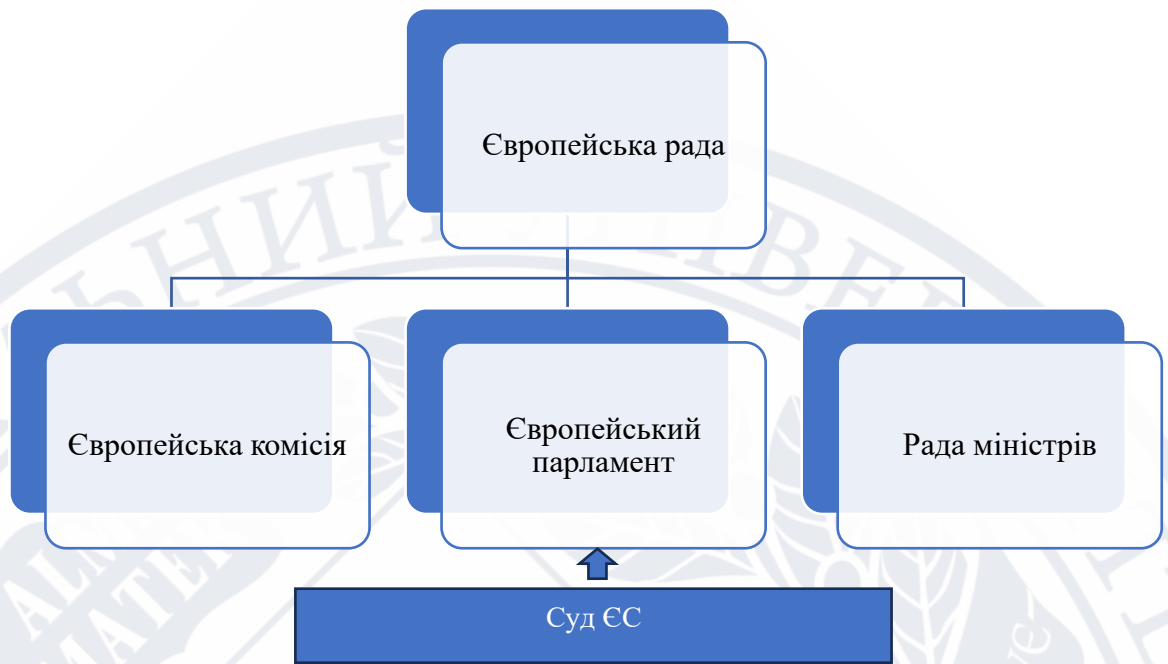

Рисунок 1.1 – Інституційна структура ЄС (головні інституції)

Джерело: побудовано автором за [2]

Європейська Комісія, як правило, вважається представником наднаціональної інтеграції. Вона складається (на момент травня 2004 року) з одного члена від кожної держави-члена, обраних на підставі їх загальної компетентності та очікуваної незалежності від національних урядів. За винятком обмежених випадків, Комісія має монополію на законодавчу ініціативу. Також зазвичай їй доручено прийняття законодавчих актів. Проте у більшості сфер відповідальність за виконання законодавства ЄОВС покладена на національні адміністрації.

Європейський Парламент призначений для представлення народів Європи. З 1979 року його члени обираються на прями загальні вибори. Спочатку його називали Асамблеєю та він відігравав переважно консультативну роль. З 1980-х років він значно збільшив свою владу за допомогою поправок до Договорів, судових рішень та міжінституційних угод з Комісією та/або Радою. Разом з Радою він зазвичай діє як співзаконодавець та також вирішує питання бюджету ЄС. Європейський парламент є важливим

форумом для політичних дебатів і прийняття рішень на рівні ЄС. Члени Європейського парламенту обираються безпосередньо виборцями в усіх державах-членах, щоб представляти інтереси людей щодо законотворчої діяльності ЄС і забезпечувати демократичну роботу інших установ ЄС [1].

Наступним органом управління є Європейська комісія, яка є виконавчим органом ЄС, що відповідає за розробку та виконання політики ЄС. Комісія складається з 27 членів, відповідно, по одному з кожної держави-члена ЄС. Комісію очолює Президент, якого обирає Європейський парламент.

Наступним ключовим органом є Рада Європи – це консультативний орган, який представляє національні парламенти 27 держав-членів ЄС. Рада Європи дає рекомендації Європейському парламенту та Раді Європейського Союзу з питань європейського законодавства.

Європейський Суд та Суд першої інстанції (СПІ) - це суди Співтовариства. їх роль полягає у тому, щоб забезпечити, щоб при інтерпретації та застосуванні Договору було дотримано права. Кожен з них складається з одного судді з кожної держави-члена. Європейський Суд щодо права допомагають вісім Генеральним адвокатам, обов'язок яких полягає у наданні незалежного аналізу справи та пропозиції конкретного рішення Суду. Більшість суддів та генеральних адвокатів мають досвід роботи на високих посадах суддів, державних службовців, адвокатів чи професорів права. СПІ має широкі повноваження першої інстанції, за винятком конкретних заходів, зарезервованих для ЄСП. Апеляції належать до ЄСП у питаннях права.

Європейський суд аудиторів – незалежний орган аудиту, який контролює виконання бюджету ЄС. Європейський суд аудиторів складається з 28 членів, по одному з кожної держави-члена ЄС.

Крім того, ЄС об'єднує різноманітні інші установи. Комітет Регіонів та Економічний та Соціальний Комітет часто консультуються під час прийняття законодавства. Європейський Інвестиційний Банк фінансує проекти в менш розвинених регіонах, промислову реструктуризацію та проекти, які перетинають кордони кількох держав-членів. Європейський Центральний

Банк (ЄЦБ) відповідає за грошову політику ЄС, включаючи встановлення процентних ставок та визначення курсової політики. Його головною метою, визначеною Договором про ЄОВС, є збереження стабільності цін. Європейська Система Центральних Банків - це мережа, яка включає ЄЦБ та національні центральні банки. Інша мережа установ складається зі спеціалізованих комітетів. Найпоширенішим типом комітету є представник кожної держави-члена, яким керує представник Комісії. Практично в усіх сферах політики ЄОВС комітети співпрацюють з Комісією у прийнятті делегованого законодавства. Водночас вони служать додатковими перевітками діяльності Комісії з боку національних урядів.

Наведена структура формує механізм взаємодії та прийняття рішень в межах Європейського союзу, її розуміння є важливим в контексті євроінтеграції України.

Висновки до розділу 1

У першому розділі бакалаврської роботи розглянуто поняття міжнародної інтеграції, євроінтеграції та інституційну структуру Європейського Союзу. Розгляд підходів до визначення міжнародної інтеграції дозволив зробити висновок про тлумачення даного явища на основі аналізу практичного досвіду країн.

Міжнародна інтеграція є процесом об'єднання країн та народів на основі розширення міжнародних зв'язків і зростання взаємозалежності у світі. Євроінтеграція, як складова міжнародної інтеграції, стосується процесу наближення країн до Європейського Союзу та їх поступового включення в єдину європейську політико-економічну систему. Важливим аспектом цього процесу є адаптація національного законодавства до норм та стандартів ЄС, що забезпечує сумісність економічних, соціальних та правових систем країн-членів.

Інституційна структура ЄС являє собою низку органів та інституцій, що забезпечують функціонування Союзу як єдиного цілого. Основними з них є Європейська Рада, яка визначає загальні політичні напрямки та пріоритети; Європейська Комісія, яка є виконавчим органом і забезпечує виконання законодавства; Європейський Парламент, який представляє інтереси громадян країн-членів і бере участь у законотворчому процесі; та Рада Європейського Союзу, яка координує політику держав-членів і приймає рішення в різних сферах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЄС

2.1 Аналіз розвитку інтеграційних процесів України та ЄС

З моменту проголошення України незалежності Україна вибудовує відносини з країнами ЄС, на початковому етапі цей процес відбувався порівняно повільно. Перший крок України у напрямі інтеграції було визначено в Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України». Далі наміри були зафіксовані у Стратегії інтеграції України до ЄС 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій 2000 року. Внаслідок досягнення домовленостей під час Паризького саміту Україна-ЄС, у 2009 році було розроблено та затверджено Порядок денний асоціації. 30 березня 2012 року глави переговорних команд України та ЄС ратифікували текст майбутньої Угоди [1].

Починаючи з 2014 року почався етап інтеграції, що характеризуються більш високою інтенсивністю процесів, далі для України важливими датами в контексті поглиблення інтеграції стали:

- 21 березня 2014 р. – підписання політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- 27 червня 2014 р. – підписання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- 16 вересня 2014 р. – ратифіковано Угоду про Асоціацію Україна-ЄС ВРУ та Європейським парламентом;
- 1 листопада 2014 р. – початок тимчасового застосування Угоди про асоціацію;
- 1 вересня 2017 р. – набуття чинності Угоди про асоціацію;
- 28 лютого 2022 р. – Україна подала заявку на членство в ЄС;
- 23 червня 2022 р. – Україна отримала статус кандидата на членство ЄС та рекомендації ЄС.

- 08 листопада 2023 р. – Єврокомісія рекомендувала Європейській Раді ухвалити рішення про початок переговорів про вступ;
- 14 грудня - Європейська Рада ухвалила рішення про початок переговорів про вступ (рис. 2.1) [2].

Рисунок 2.1 – Ключові етапи євроінтеграції України 2014-2023 рр.

Джерело: систематизовано автором

Після рішення Європейської Ради про початок переговорів, Україна почне інтенсивну адаптацію свого законодавства до стандартів ЄС. Рада ЄС затверджуватиме успішність адаптації за кожним із шести кластерів. Після узгодження, угода про вступ має бути затверджена всіма членами ЄС, Європарламентом та ратифікована національними парламентами країн-членів.

Україна досягла високого рівня інтеграції з ЄС в енергетичній, економічній, транспортній, митній та цифровій сферах. Уряд продовжить інтеграцію, усуваючи бар'єри між економіками та суспільствами України та ЄС. Планується отримання «роумінгового безвізу», «промислового безвізу», приєднання до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) та взаємний доступ до ринків публічних закупівель. Робота над продовженням економічного та транспортного «безвізів» на 2024 рік також триває.

Європейська Комісія анонсувала 4-річну програму підтримки України на 50 млрд євро. Програма включає:

- 1) фінансову підтримку у вигляді грантів та позик;
- 2) спеціальну інвестиційну структуру для залучення державних і приватних інвестицій для відновлення України;
- 3) технічну допомогу, зокрема для експертної підтримки реформ [8].

Західний кордон України став головним логістичним коридором до Європи і повинен відповідати найвищим стандартам. Важливо забезпечити швидкість, мінімальну бюрократію та зручність для людей і бізнесу. Цей проєкт передбачає запровадження спільного митного та прикордонного контролю з країнами ЄС, модернізацію наявних пунктів пропуску та відкриття нових. Для зручності та швидкості громадян і бізнесу передбачається розширення функціоналу програми eЧерга, де всі міжнародні пасажирські маршрути будуть цифровізовані.

Варто розглянути фактори, що гальмують рух України до ЄС: по-перше, це повільність у здійсненні економічних реформ, по-друге, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних перетворень; по-третє, відсутність консенсусу щодо європейського вибору серед населення та відсутність у суспільстві досвідчених експертів з євроінтеграції, насамперед серед політичної еліти та державних службовців України; по-четверте, помітний розрив у рівнях економічного розвитку України та європейських країн; по-п'яте, значна різниця в рівні життя населення; по-сьоме, неузгодженість правових систем [8].

Європейський Союз є найбільшим економічним партнером України для іноземної промисловості. Ні російська агресія, ні насильство не можуть вплинути на цей факт. Україна лише вдвічі збільшила експорт до ЄС у 2021 році. Це стосується металургійної промисловості, сільськогосподарської продукції та машинобудування.

Україна експортує не тільки товари. ІТ-експорт у 2021 році перевищив 5 мільярдів доларів. Україна займає перше місце серед країн Східної Європи за

привабливістю для ІТ-аутсорсингу. Експорт України до ЄС у 2021 році становив 8,3 мільярда доларів. Це свідчить про великий потенціал для економічних та торгових відносин з ЄС. Крім того, Україна володіє 30 відсотками світових чорноземів, що робить її однією з найбільших територій родючих ґрунтів у Європі [8].

Незважаючи на те, що країни-члени Європейського Союзу проголосували за надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС. Однак надання цього статусу - лише перший крок. Україні необхідно провести низку реформ та адаптувати своє законодавство відповідно до європейських критеріїв, щоб продовжити шлях до європейської інтеграції. Європейський Союз висунув ряд вимог, які Україна повинна виконати на шляху до членства в ЄС.

Євроінтеграція – це шлях розвитку економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності виробників промислових товарів, і вихід з глобальної відсталості. Україна, як потенційний економічний центр у Європі, орієнтується на динамічні моделі соціально-економічного розвитку провідних європейських країн.

Політичні переваги інтеграції до ЄС пов'язані з упровадженням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС гарантує розвиток демократичних інституцій, а виконання його вимог є інструментом цього розвитку. Крім того, членство в ЄС відкриє можливості для створення структур колективної безпеки в Європі, забезпечить більш ефективну координацію з європейськими країнами у сфері експортного контролю та нерозповсюдження зброї масового знищення, а також сприятиме співпраці в боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною імміграцією та торгівлею наркотиками.

З отриманням статусу кандидата перед Україною постають нові амбітні завдання. Метою країни є якнайшвидша готовність до вступу в Європейський Союз, попри виклики, пов'язані з повномасштабною війною.

2.2 Аналіз результатів економічної інтеграції України та ЄС

Сьогодні ЄС є ключовим торговельним партнером України, питома вага торгівлі у 2023 році і становила 56 %, суттєво зрісши в порівнянні з 2021–39,1 %. Обсяги торгівлі товарами до 2022 р. динамічно зростали (рис. 2.2).

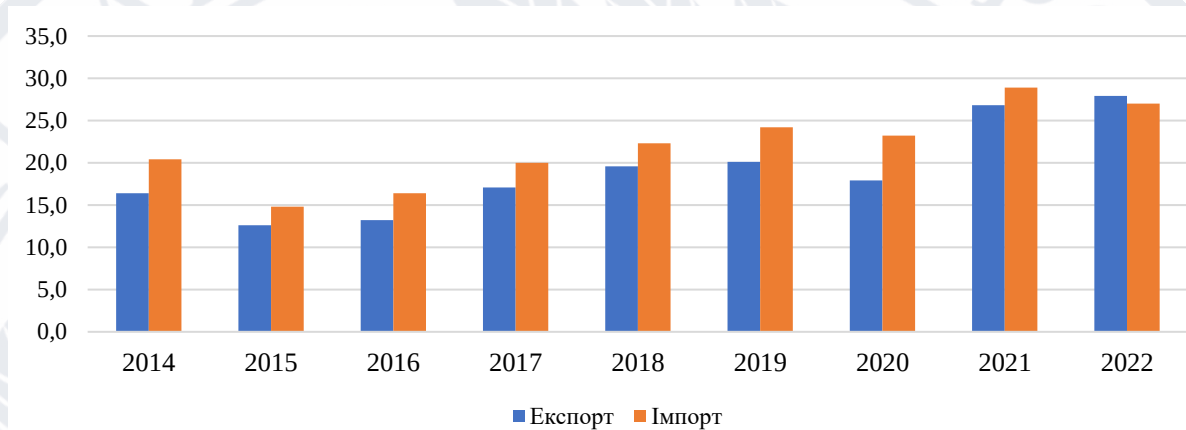

Рисунок 2.2 – Торгівля товарами України з країнами ЄС., млрд дол США

Джерело: побудовано за [5]

Слід відмітити стійку тенденцію до повномасштабного вторгнення існування негативного сальдо торговельного балансу України з ЄС (рис. 2.3).

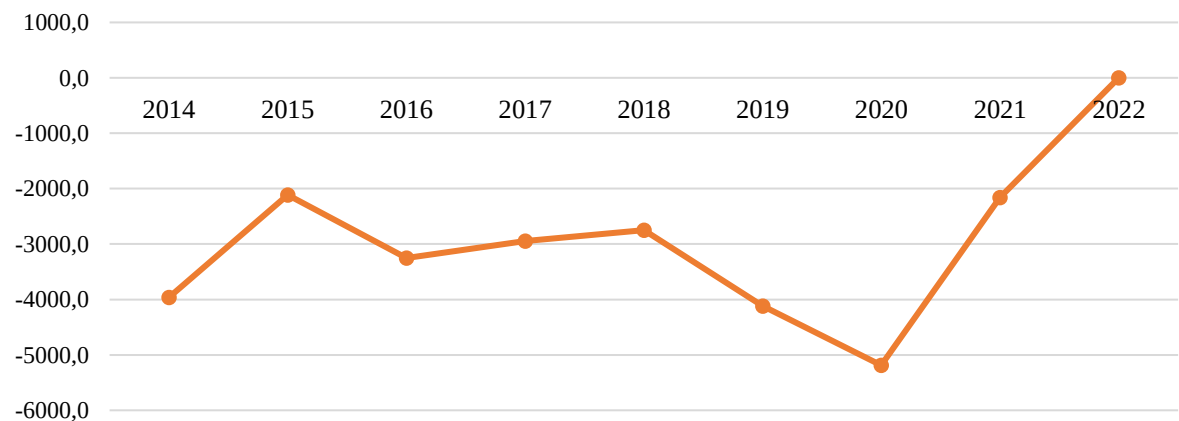

Рисунок 2.3 – Торговельне сальдо України з країнами ЄС., млн дол США

Джерело: побудовано за [5]

Також аналіз товарної структури торгівлі свідчить про переважання в структурі експорту сировинних товарів, що є негативною тенденцією для економіки країни (рис. 2.4) [4].

Україна є 17-м за значущістю торговельним партнером для ЄС і входить до трійки провідних постачальників аграрної продукції на ринок ЄС.

Обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС у 2023 році досяг 55,9 мільярда доларів США, що на 1,9% більше, ніж у 2022 році. При цьому експорт товарів до країн ЄС знизився на 16,1% і склав 23,4 мільярда доларів США, а імпорту товарів зріс на 20,5% і становив 32,5 мільярда доларів США. За результатами 2023 року сальдо двосторонньої торгівлі для України є від'ємним і становить -9,1 мільярда доларів США [9].

Слід також відзначити, що після повномасштабного вторгнення відбувається зменшення значущості деяких товарних груп з одночасним збільшенням інших. Зокрема, спостерігається зниження частки чорних металів.

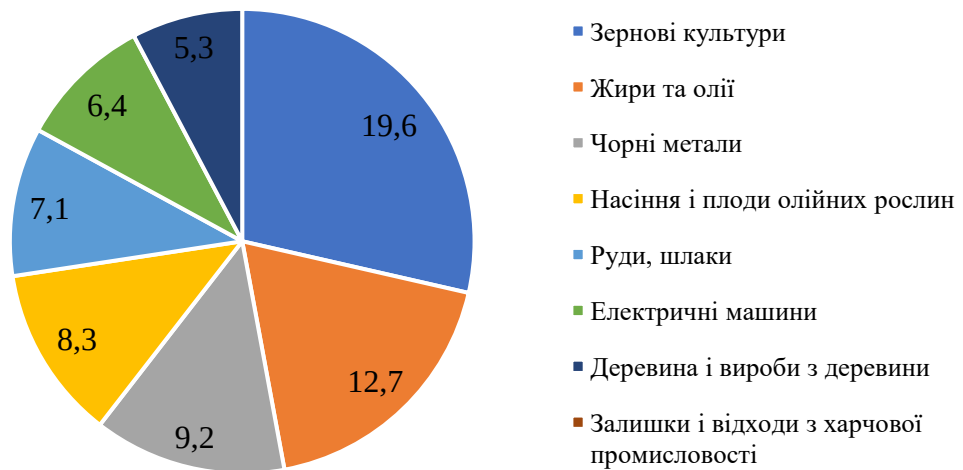

Рисунок 2.4 – Товарна структура експорту України до країн ЄС (2023 р.), %

Джерело: складено автором за [9]

Так, у 2023 році зниження відбулось на рівні 22,3 %, насіння і плодів олійних рослин – на 33,2 %, електричних машин – на 35 %. Зростання у 2023

році спостерігалось стосовно залишків і відходів харчової промисловості – на рівні 55, 8 %.

У структурі імпорту товарів з ЄС до України у 2023 році домінували такі товарні категорії: енергетичні матеріали, засоби наземного транспорту, реактори ядерні, котли, машини [9].

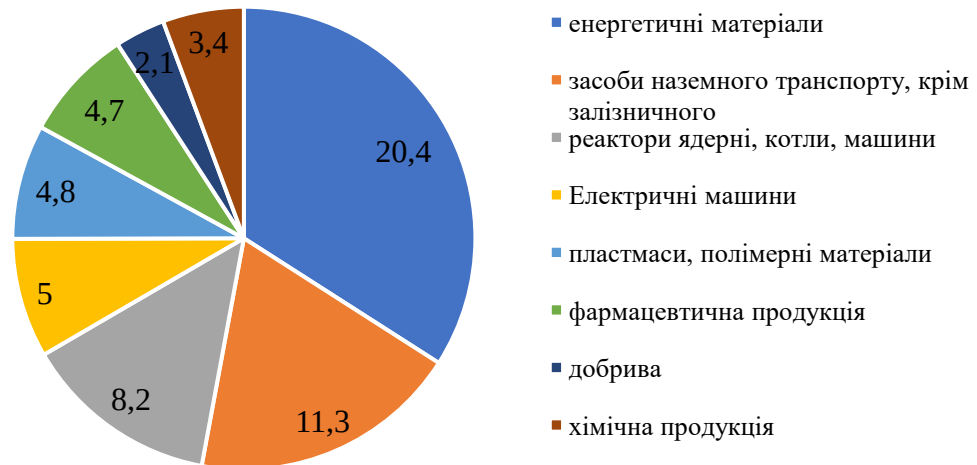

Рисунок 2.5 – Товарна структура імпорту з ЄС в Україну (2023 р.), %

Джерело: складено автором за [9]

Загалом структура торгівлі з країнами ЄС свідчить, що українські підприємства повільно інтегруються в європейські ланцюги доданої вартості. Цей процес переважно відбувався на початкових (експорт сировини) та фінальних етапах (імпорт готової продукції) таких ланцюгів, з мінімальною часткою доданої вартості, що залишалася в українських компаніях. Це визначало місце України в європейському гео економічному просторі. Російська військова агресія у 2022 році призвела до фактичного розриву таких економічних зв'язків між Україною та відомими європейськими компаніями. Наприклад, BMW та Volkswagen були змушені зупинити частину своїх заводів у Європі через тимчасове закриття українських підприємств, які постачали комплектуючі для електрообладнання автомобілів.

У 2022 році Європейський Союз прийняв безпрецедентне рішення скасувати торговельні обмеження для українських виробників. Цей крок покликаний підтримати український бізнес в умовах війни та сприяти

зміцненню його позицій на європейському ринку. Такий жест з боку Брюсселя став винятковим, оскільки торгівельні привілеї було надано країні, яка не є членом ЄС [10].

Це рішення особливо актуальне в умовах воєнного часу, адже воно сприяє збільшенню експорту української продукції та поглибленню торговельних відносин з ЄС і третіми країнами, через які транзитом йдуть українські товари. Від цього найбільше виграють виробники, які раніше мали обмежені квоти на безмитний експорт, такі як мед, оброблені томати, ячмінна крупа та борошно, солод, пшенична клейковина, цукор, крохмаль, овес, м'ясо птиці, яйця, часник, кукурудза, гриби, виноградний та яблучний соки, тютюнові вироби.

Відміна мит також є значущим кроком для виробників харчових продуктів, мінеральних та хімічних добрив, виробів з алюмінію та багатьох інших товарів. Це рішення ЄС допомагає не лише українському бізнесу витримати економічні труднощі, але й сприяє інтеграції України в європейський економічний простір, надаючи нові можливості для розвитку та зростання [10].

У зовнішній торгівлі послугами України країни ЄС є також ключовим партнером, про що свідчить частка, що припадає на них (рис. 2.6).

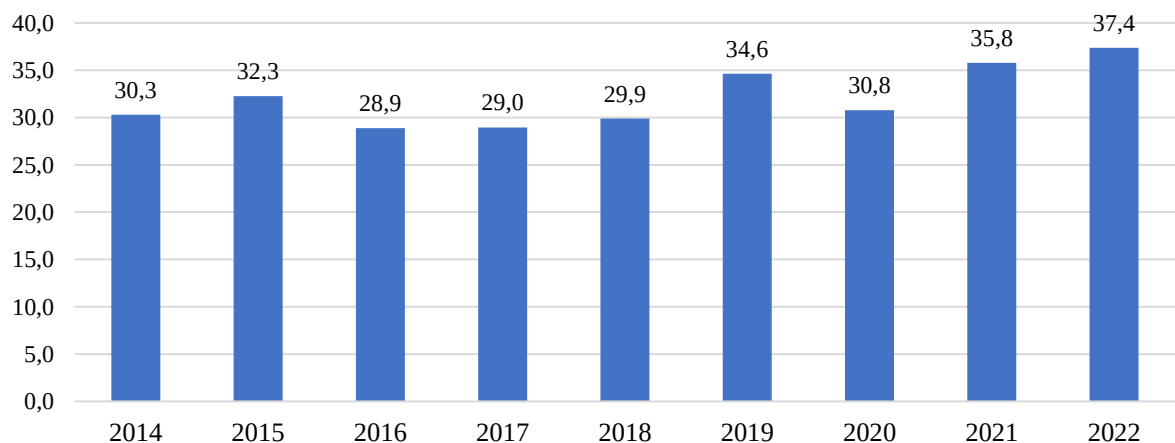

Рисунок 2.6 – Торгівля послугами України і ЄС, % від загальних обсягів торгівлі послугами

Джерело: складено автором за [5]

Велике значення для української економіки відіграють інвестиції з ЄС. Протягом 2015-2022 року їх частка досягала максимального значення на рівні 76,9 % від усіх прямих іноземних інвестицій в Україну (рис.2.7).

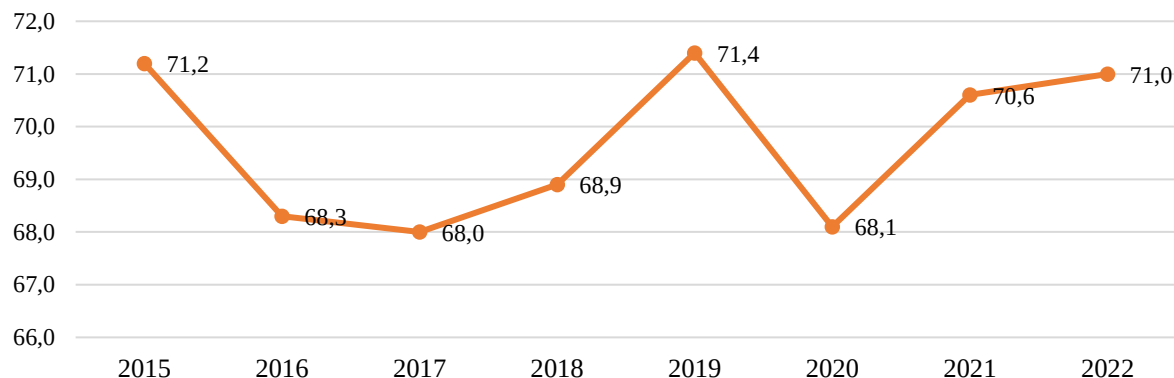

Рисунок 2.7 – Частка ПІІ з країн ЄС в економіці України (залишки на кінець року), %

Джерело: побудовано за [11].

Кількісно динаміка ПІІ з ЄС зазнавала коливань, на що найбільше впливали криза, пов'язана з пандемією, а також війна в Україні.

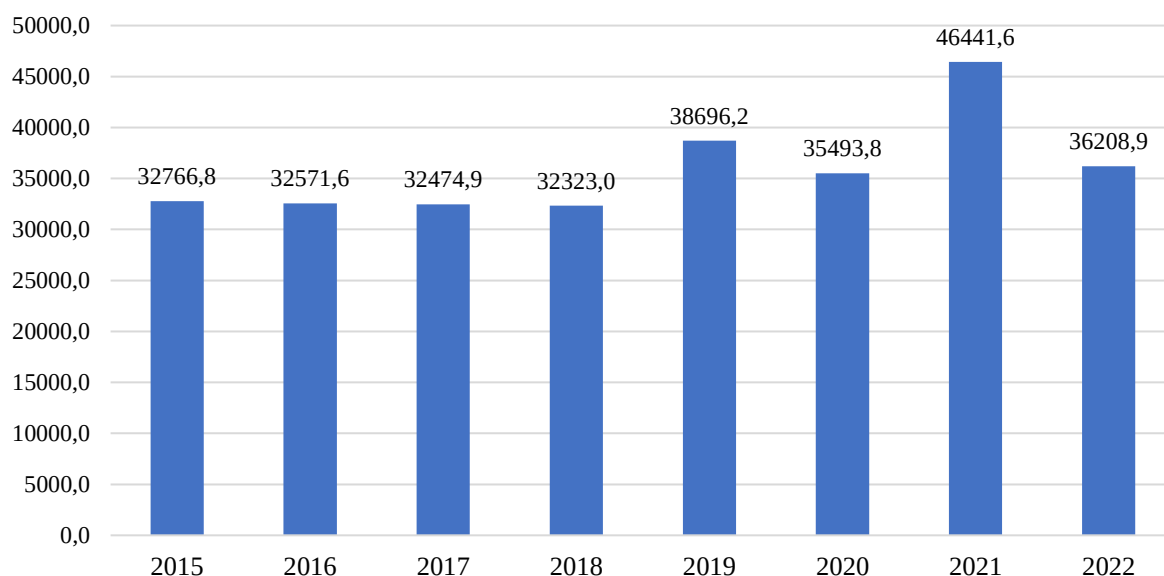

Рисунок 2.8 – Динаміка ПІІ з країн ЄС в економіці України (залишки на кінець року), млн дол. США

Джерело: побудовано за [11]

Найбільше інвестицій серед країн ЄС надходило з Кіпру, що станом на кінець 2022 року складало 33 % від усіх ПІІ в Україну. До повномасштабного вторгнення на кінець 2021 року цей показник складав 31 % (рис. 2.9).

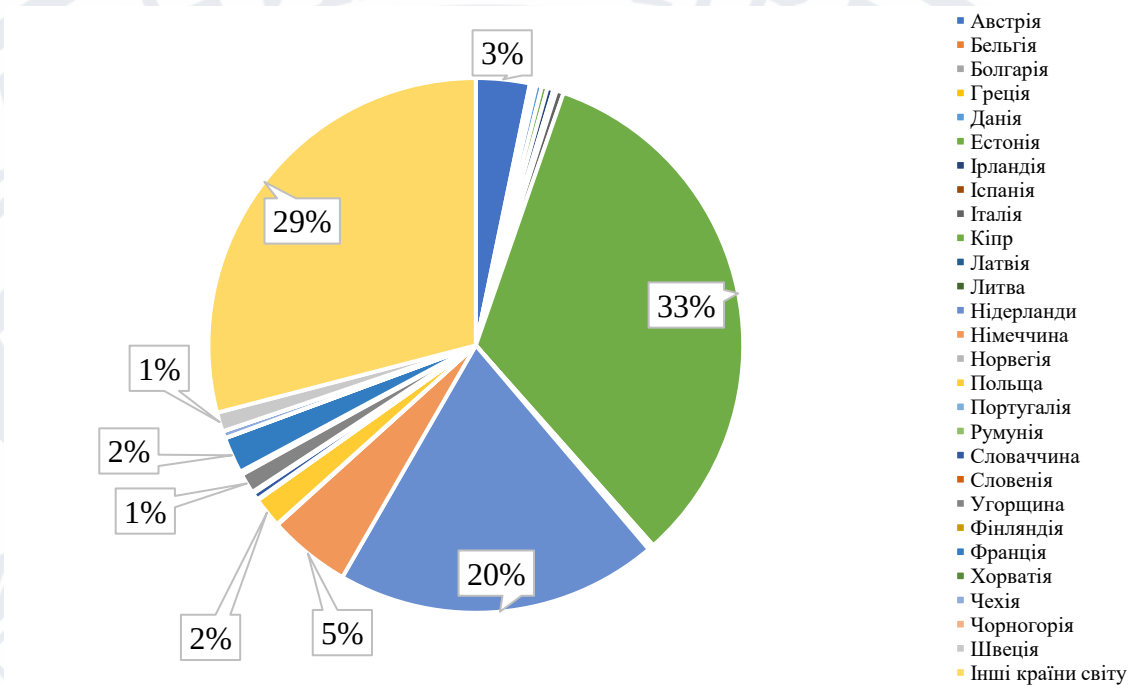

Рисунок 2.9 – Структура інвестицій в економіці України за країнами (станом на кінець 2022 р.), %

Джерело: складено автором за [9]

Другими за часткою інвестицій є Нідерланди, частка інвестицій у 2022 році складала 19,8 %, зменшившись майже на 2 % у порівнянні з 2021 роком.

Таким чином, протягом останніх років відбувається поглиблення економічної інтеграції України та ЄС, що посилюється в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

2.3 Аналіз ключових напрямів секторальної інтеграції України та Європейського союзу

Співпраця України та Європейського Союзу в рамках секторальної інтеграції сягає широкого спектру напрямів – від енергетики до цифрового ринку та екології.

Однак війна в Україні змусила суттєво переглянути пріоритети партнерства. Наразі безпекова сфера та військово-технічне співробітництво вийшли на перший план. Це зумовлено гострою потребою України у зміцненні обороноздатності та отриманні необхідної військової допомоги з боку ЄС.

Важливо зазначити, що міжгалузеві контакти в рамках євроінтеграції мають різну швидкість розвитку. Це залежить від низки зовнішніх та внутрішніх факторів, таких як світові тенденції, економічна кон'юнктура в Україні та ЄС, а також виклики та потреби воєнного часу.

У цих умовах стає особливо важливо чітко визначити пріоритетні сектори євроінтеграції. Ці сектори мають не лише стати «двигунами» внутрішніх соціально-економічних трансформацій, забезпечуючи швидкі результати, але й прискорюватимуть рух України до ЄС на найважливіших напрямках.

Співпраця України з ЄС у сфері енергетики завжди була важливою складовою євроінтеграційного процесу. Її динамічний розвиток останнім часом, зумовлений російською агресією, набув вирішального значення.

Успішна синхронізація електромереж України та Молдови з ENTSO-E у березні 2022 року стала знаковою подією. Це відкрило Україні доступ до європейського енергоринку та посилило стійкість її власної енергосистеми.

Для України це означало покращення інвестиційного клімату та стимулювання роботи в рамках європейських правил та стандартів; диверсифікацію джерел енергопостачання та підвищення енергетичної безпеки; зменшення залежності від російських енергоносіїв; розвиток відновлюваних джерел енергії; можливість стати потужним та надійним постачальником електроенергії для ЄС.

Для ЄС взаємодія з Україною в енергетичній сфері також має велике значення, адже передбачає зміну енергетичного ландшафту регіону, диверсифікацію ринків постачання енергії, отримання нового гравця в енергосистемі – України, яка може стати потужним та надійним джерелом електроенергії, доступ до української електроенергії з нейтральним викидом вуглецю.

Незважаючи на війну та окупацію Запорізької АЕС, Україна протягом березня-серпня 2022 року експортувала електроенергію до Польщі, Молдови, Румунії та Словаччини. Загальна торговельна потужність становила 300 МВт з потенціалом для поступового збільшення.

Однак, масовані атаки Росії по українській енергетичній інфраструктурі впродовж жовтня-грудня 2022 року призвели до серйозних пошкоджень 40% енергетичних об'єктів країни. Це спричинило перебої в постачанні електроенергії та змусило Україну з 11 листопада 2022 року припинити її експорт до країн ЄС для стабілізації власної енергосистеми.

Повномасштабне вторгнення між Росією та Україною спричинило серйозну енергетичну кризу в Європейському Союзі. Ланцюги постачання енергоносіїв зазнали порушень, що призвело до підвищення цін на природний газ та електроенергію.

Тим не менш, незважаючи на зменшення обсягів імпорту газу з Росії до ЄС та маніпуляції з аварійними відключеннями через газопровід Nord Stream, Європейському Союзу вдалося знизити імпорт російського газу до 9%. До початку широкомасштабного конфлікту імпорт енергоносіїв з Російської Федерації становив близько третини нафти та до 40% природного газу.

У цілому ЄС продемонстрував готовність реагувати на змінюючуся ситуацію та приймати виклики. Президентка Європейської Комісії пропонує державам-членам ряд заходів для захисту споживачів та бізнесу в умовах енергетичної кризи. Рекомендовано тимчасове обмеження цін на електроенергію та зниження споживання електроенергії на пікові години.

Незважаючи на складну ситуацію, Європейський Союз продовжує підтримувати Україну, розглядаючи її як майбутнього члена та виконуючи політичні зобов'язання стосовно підтримки. Таким чином, розглядаючи майбутнє співробітництва Києва і Брюсселя у сфері енергетики, необхідно врахувати ці пріоритетні напрями.

Реалізація Європейської зеленої угоди (European Green Deal) стала одним з головних стратегічних пріоритетів як для Європейського Союзу, так і для України до початку війни, але конфлікт з Росією зробив цей напрямок ще більш актуальним. ЄС прийняв амбітну програму перетворення Європи на перший кліматично нейтральний континент у світі до 2050 року (Європейська зелена угода), і Київ оголосив своє зобов'язання співпрацювати з Брюсселем у цьому напрямі. Згідно з Національною економічною стратегією України, країна має досягти вуглецевої нейтральності до 2060 року.

Проте війна в Україні суттєво вплинула на політику Європейського Союзу щодо вуглецевої нейтральності та розвитку сектору відновлюваної енергетики. Свідченням цього є те, що деякі країни ЄС сповільнили реалізацію своїх стратегій щодо скорочення викидів вуглецю, щоб уникнути ризику дефіциту поставок. Наприклад, деякі держави переглянули свої плани щодо закриття атомних станцій (Німеччина) і газових родовищ (Нідерланди), а також розглядають можливість повільного відмовлення від вугільної енергетики (Велика Британія, Німеччина).

У той же час, Європейський Союз активно розвиває відновлювані джерела енергії,

Отже, співпраця України та ЄС у сфері енергетики залишається надзвичайно важливою, особливо в умовах війни. Подальший розвиток співпраці в цій сфері сприятиме не лише енергетичній безпеці України та ЄС, але й прискорить інтеграцію України до Європейського Союзу.

Другим надзвичайно важливим сектором, що потребує спільної взаємодії України та ЄС є транспортна інфраструктура. Її розвиток відіграє ключову роль у відновленні економічного потенціалу країни та подальшому

наближенні до Європейського Союзу. Співпраця в межах Угоди про асоціацію сприяла поступовій реструктуризації української інфраструктури та розвитку ефективної транспортної системи, що розширило взаємозв'язки з іншими галузями, такими як торгівля, безпека та цифровізація. Однак, згідно з даними онлайн-системи моніторингу «Пульс Угоди», транспортна галузь залишалась однією з найбільш проблемних напрямів з 2014 року, а рівень виконання завдань у цій сфері становив лише 52% на кінець січня 2023 року.

Причинами цього є фактори, такі як «точкові» законодавчі зміни, повільність інституційних реформ та низький рівень інноваційності. Недостатня якість транспортних послуг ускладнювала ефективний розвиток галузі та її інтеграцію в європейську транспортну систему. Більш того, внаслідок широкомасштабних бойових дій та окупації окремих регіонів країни, інфраструктурні об'єкти пошкоджувалися або зруйновані, що призвело до скорочення обсягів перевезень пасажирів та вантажів.

У сфері дорожнього господарства планувалося збільшити обсяги будівництва та оновлення доріг державного значення, проте війна скасувала ці плани. Зараз більше 25 000 км автодоріг, 326 мостів, 6 500 км залізничних колій, 16 аеропортів та аеродромних комплексів пошкоджено або зруйновано. Незважаючи на відновлення деяких доріг та мостів, щоденно країна-агресор завдає значних збитків інфраструктурі. Звіт Світового банку про оцінку завданих збитків від російської агресії визначив потребу відновлення об'єктів критичної інфраструктури, з оцінкою витрат у \$73,8 млрд, що продовжують зростати з продовженням війни.

Інтеграція України в Європейський Союз у сфері транспорту також включає і інші напрями, серед яких:

1. Співпраця у сфері авіації. Приєднання України до Спільного авіаційного простору ЄС (САП), підписання Угоди під час Саміту Україна-ЄС 12 жовтня 2021 року, відкрило можливості для виконання необмеженої кількості прямих рейсів між ЄС та Україною. Це сприятиме розвитку української авіації та збільшенню пасажиропотоку.

2. Інтеграція транспортної інфраструктури України в європейську. Україна приєдналася до Транс'європейської мережі у транспортному секторі (TEN-T) у 2018 році, ставши частиною транспортно-логістичних коридорів ЄС. Це сприятиме збільшенню обсягів перевезень та інтеграції української транспортної інфраструктури в європейську.

4. Зміцнення партнерства в автомобільному транспорті. Підписання Угоди про вантажні перевезення автомобільним транспортом між Україною та ЄС спрощує процедури та дозволяє уникнути бюрократичних перешкод у торгівлі та експорті.

5. Відновлення та розвиток залізничного транспорту. Залізничні перевезення важливі для економіки та екології. Співпраця з Європейським залізничним агентством спрямована на підтримку євроінтеграційних процесів та покращення інфраструктури.

У той же час, слід відзначити певні труднощі в цій галузі, зокрема, зношеність основних засобів, таких як локомотиви, пасажирські вагони, контактна мережа, пристрої залізничної автоматики і т. д. Протягом 2015-2020 років обсяги залізничних вантажних перевезень в Україні зменшилися на 12,7%. Війна спричинила ще більші виклики: загальний обсяг перевезення вантажів залізничним транспортом за вісім місяців 2022 року склав 105 мільйонів тонн, що на 47,2% менше, ніж у відповідному періоді 2021 року. Згідно з Угодою про асоціацію, ринок вантажних залізничних перевезень мав запрацювати з 1 листопада 2022 року. Для цього потрібно було ухвалити Закон «Про залізничний транспорт», який враховуватиме шість європейських директив та два регламенти, а ключовою умовою є надання перевізникам доступу до інфраструктури залізничного транспорту на недискримінаційній основі [10].

Важливим напрямом секторальної інтеграції України та ЄС є цифровізація, де Україна демонструє досить позитивні тенденції. Перш за все слід відмітити портал «Дія», що дозволяє отримувати онлайн послуги для

громадян України, а також нерезидентів, оптимізуючи взаємодію з органами влади і державними структурами.

Крім того, Україна активно розвиває цифрові технології у сфері освіти, охорони здоров'я та економіки. Наприклад, впровадження електронних освітніх платформ дозволяє студентам отримувати знання в онлайн-форматі, що стало особливо актуальним у зв'язку з пандемією COVID-19. У сфері медицини цифрові технології використовуються для покращення медичної діагностики, обміну медичною інформацією та телемедицини.

Зростаюча популярність фінтех-рішень, електронних платіжних систем та розробок у галузі штучного інтелекту також свідчить про активний розвиток цифрового сектору в Україні. Ці інновації сприяють покращенню бізнес-середовища та залученню інвестицій.

Загалом, цифрова трансформація України сприяє модернізації суспільства, підвищенню його конкурентоспроможності та зближенню з європейськими стандартами.

Цифрова трансформація України значно полегшила доступ бізнесу до зовнішніх ринків, сприяла модернізації обладнання та оптимізації управлінських процесів. Цей ріст став важливим фактором для економічного зростання, зокрема завдяки стабільному попиту на ІТ-послуги. На сьогодні частка ІТ-сектору у валовому внутрішньому продукті становить 4%. У 2021 році обсяг експорту електронних послуг склав \$6,9 млрд. Наразі ІТ складає близько половини всього обсягу експорту послуг.

Щодо наступного одного з найважливіших напрямів секторальної взаємодії є захист довкілля, що визначено серед пріоритетів євроінтеграційного руху України, а також однією зі стратегічних цілей повоєнного відновлення. Унаслідок повномасштабного вторгнення вторгнення росії було завдано колосальної шкоди та збитків екосистемі України.

Характеризуючи інтеграцію України та ЄС слід відзначити показники виконання «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом». За

2014-2023 рр. прогрес виконання даної угоди становить 77 % (рис. 2.10).

Рисунок 2.10 – Прогрес виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2014-2023 рр., %

Джерело: складено автором за [12]

Найвищий показник виконання спостерігається для сфери інтелектуальної власності (98 %) та статистики та управління інформацією (96 %), найгірші показники – у сфері фінансового співробітництва і шахрайства (24 %), митних питаннях (61 %).

Як зазначається в звіті про реалізацію угоди 2023 рік відзначився безпрецедентною активністю у політичному діалозі між Україною та ЄС на всіх рівнях. Відбулося близько 20 зустрічей на рівні Президента України та керівництва ЄС: Президента Європейської Ради, Президента Європейської Комісії, а також між Прем'єр-міністром України Д. Шмигалем, Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. В. Стефанішиною, Міністром закордонних справ України Д. Кулебою і

високопосадовцями ЄС. Президент України також брав участь у засіданнях Європейської Ради, Колегії Комісарів ЄС та Ради ЄС із закордонних справ.

Підтримку суверенітету та територіальної цілісності України продемонстрували візити лідерів ЄС до України. Зокрема, тричі країну відвідала Президент Європейської Комісії У. фон дер Ляєн, двічі - Президент Європейської Ради Ш. Мішель, а також тричі - Високий представник ЄС із закордонних справ та політики безпеки Ж. Боррель.

У 2023 році значно активізувалися контакти на парламентському рівні. Важливими подіями стали виступ Президента України В. Зеленського перед Європейським Парламентом (ЄП), запуск нового формату співпраці між Верховною Радою України та ЄП, заснування співпраці між відповідними комітетами, підписання оновленого Меморандуму про взаєморозуміння між Верховною Радою України та ЄП щодо підтримки парламентської демократії у контексті відновлення України та її вступу до ЄС. Відбулися численні зустрічі на високому рівні між Президентом ЄП Р. Мецолою, Президентом України В. Зеленським, Головою Верховної Ради України Р. Стефанчуком, Керівником Офісу Президента України А. Єрмаком і Міністром закордонних справ Д. Кулебою.

Було здійснено численні візити європарламентарів в Україну, включаючи партійні візити керівництва груп (EPP, S&D), спеціальні місії комітетів DROI (Підкомітет з прав людини) та REGI (Комітет з регіонального розвитку), неформальні групи друзів та індивідуальні поїздки. Міжпарламентський діалог відбувався в рамках усталених міжпарламентських контактів (ПКА, Євронест, Діалоги Жана Моне). Посилилися комунікації на неформальному рівні.

Наведений перелік секторального співробітництва не є вичерпним. На порядку денному євроінтеграції також стоїть зміцнення співпраці з ЄС у сферах юстиції і прав людини, фінансів, сільського господарства, освіти, науки та інших. Прогрес у цих напрямках сприяє наближенню України до об'єднаної Європи та підготовці до переговорів про вступ до ЄС.

Висновки до розділу 2

Результати дослідження показали, що інтеграція України до ЄС відбувається з моменту повномасштабного вторгнення росії пришвидшеними темпами. З отриманням статусу кандидата, Україна досягла суттєвого прогресу, але разом з тим відповідно до Угоди про асоціацію багато кроків ще необхідно реалізувати для здобуття повноправного членства.

Торговельно-економічне співробітництво України свідчить про кількісне зростання експорту, імпорту товарів і послуг, а також поступове скорочення переважання імпорту над експортом товарів. Негативною тенденцією є переважання сировинних товарів в структурі експорту, що впливає на потенційні можливості формування доданої вартості.

Секторальна євроінтеграція України має свої унікальні риси та особливості. Вона відбувається різними темпами, охоплює широкий спектр співпраці між Києвом і Брюсселем, і має свою ієрархію та пріоритети, які визначаються актуальними потребами України та ЄС. В умовах війни галузеве співробітництво набуває особливого значення для забезпечення внутрішньої стійкості та розвитку, а також для багатовекторної інтеграції в європейський ринок.

З огляду на постійні ракетні атаки з боку агресора, ключовим напрямом стало посилення партнерства з ЄС в енергетичній сфері. Мета — відновлення української енергетики за допомогою новітніх технологій та її глибша інтеграція в європейські мережі. Також важливими є підвищення енергоефективності української економіки, реалізація Європейської зеленої угоди, розвиток відновлюваних джерел енергії та створення спільної водневої промисловості.

Не менш важливою для України є участь ЄС у відбудові та модернізації транспортної інфраструктури, інтеграція до європейської транспортної системи та впровадження сучасних технологій і практик у цій сфері.

Стратегічні перспективи євроінтеграції відкриває успішний процес цифровізації України. Він сприяє діалогу між владою і суспільством через

електронне врядування та розширює можливості електронної комерції.

Поглиблення партнерства з ЄС у сфері екології також є актуальним завданням. Воно спрямоване на захист довкілля в Україні та Європі, мінімізацію та подолання екологічних втрат, завданих війною.

РОЗДІЛ 3

ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

3.1 Виклики євроінтеграції України

Разом з поглибленням інтеграції перед Україною постає ряд викликів, які можна поділити на 2 групи: виклики, пов'язані з процедурою вступу України до ЄС, та виклики, що потенційно мають негативний вплив на деякі сектори українського господарства.

Згідно з угодами Європейського Союзу, існують два основні критерії членства: країна повинна відповідати географічному критерію та поважати цінності ЄС (політичні критерії). Членство в ЄС вимагає інституційної стабільності, що гарантує демократію, верховенство права, захист прав людини, повагу та захист меншин, існування функціональної ринкової економіки, а також здатність витримувати конкуренцію в рамках ринкової економіки Союзу.

На перший погляд, процедура подачі заявки на членство здається зрозумілою, але важливо враховувати політичні та економічні реалії. Яскравим прикладом складності та тривалості процесу вступу до ЄС є досвід Туреччини [6].

Загалом можна виділити дві основні групи проблем, що перешкоджають євроінтеграційному процесу цих країн. Перша група включає економічні проблеми, зокрема низький рівень розвитку економік України та Туреччини, а також питання адаптації законодавства до європейських стандартів. Ця група стосується готовності країни до вступу в ЄС, що є політичним питанням, адже соціологічні дослідження показують, що частина населення України та Туреччини може мати негативне ставлення до євроінтеграції.

Друга група проблем полягає в тому, що європейське законодавство не готове включити українців і турків до Євросоюзу, оскільки їх вступ означав би збільшення їхньої присутності в Європарламенті, роблячи їх одними з

найвпливовіших членів. Це викликає небажання європейської громадськості приймати нових членів.

Необхідно розглянути фактори, які уповільнюють просування України до ЄС. Перш за все, це повільність у проведенні економічних реформ. По-друге, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних перетворень. Третім фактором є відсутність консенсусу щодо європейського вибору серед населення та брак досвідчених експертів з євроінтеграції, особливо серед політичної еліти та державних службовців України. Четвертий фактор – це значний розрив у рівні економічного розвитку між Україною та європейськими країнами. П'ятим фактором є велика різниця в рівні життя населення. Шостим фактором є неузгодженість правових систем.

Європейський Союз є найбільшим економічним партнером України. Попри російську агресію та насильство, Україна збільшила експорт до ЄС вдвічі у 2021 році, переважно завдяки металургійній промисловості, сільськогосподарській продукції та машинобудуванню. Крім того, ІТ-експорт України минулого року перевищив 5 мільйонів доларів, а країна посіла перше місце серед країн Східної Європи за привабливістю для ІТ-аутсорсингу. Загалом, український експорт до ЄС у 2021 році склав 8,3 млрд доларів. Україна має великий потенціал для економічних і торговельних відносин з ЄС завдяки 30% світових чорноземів та одній з найбільших територій родючих ґрунтів у Європі.

23 червня 2022 року країни-члени Європейського Союзу проголосували за надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Однак, надання цього статусу – лише перший крок. Для вступу Україні необхідно провести низку реформ та адаптувати своє законодавство до європейських стандартів. Європейський Союз висунув ряд вимог, які необхідно виконати на шляху до європейської інтеграції.

На шляху до набуття повноправного членства окрім зазначеного для України існує інший ряд викликів.

Російська широкомасштабна війна в Україні, припинення поставок енергоносіїв з РФ, блокада українського агропромислового експорту країною-агресором та несприятлива світова кон'юнктура призвели до значного загострення економічних і соціальних проблем в країнах Європейського Союзу.

Відповідно до дослідження Центру Разумкова Згідно з опитуванням експертів, погіршення соціально-економічної ситуації в Європі може мати неоднозначний вплив на підтримку України з боку ЄС.

Серед наслідків у наведеному дослідженні експерти виділяють наступні:

1.Зростання розбіжностей. Деякі експерти (64%) вважають, що економічні проблеми можуть призвести до розбіжностей між країнами ЄС щодо подальшої підтримки України. Це може виникнути через те, що деякі країни ЄС можуть відчувати тиск з боку своїх громадян, які очікують, що уряди зосередять ресурси на вирішенні внутрішніх проблем, а не на допомозі Україні.

2. Уповільнення євроінтеграції України: 38% експертів допускають, що економічні проблеми можуть призвести до уповільнення євроінтеграційних процесів України. Це може бути пов'язано з тим, що ЄС може перенаправити ресурси, які інакше могли б бути використані для підтримки України, на вирішення власних проблем.

3.Обмеження допомоги Україні: 40% експертів вважають, що економічні проблеми можуть призвести до обмеження допомоги Україні з боку ЄС. Це може стосуватися як фінансової, так і військової допомоги.

Війна в Україні та її наслідки, безсумнівно, стали серйозним викликом для Європейського Союзу. Поруч із згуртуванням та спільними діями на підтримку України, в ЄС спостерігаються й протилежні тенденції – посилення відцентрових, дезінтеграційних процесів.

Війна, економічні проблеми та міграційна криза призвели до зростання популярності правих та євроскептичних партій в деяких країнах ЄС. Ці партії

часто виступають проти євроінтеграції, за посилення національного суверенітету та обмеження співпраці з іншими країнами ЄС.

Деякі країни ЄС стають більш схильними до економічного та політичного націоналізму. Це проявляється в прагненні до захисту власних ринків, обмеження міграції та посилення контролю над стратегічними ресурсами.

Також необхідно зазначити, що у деяких регіонах ЄС спостерігаються посилення сепаратистських настроїв. Це може призвести до розколу країн та дестабілізації ситуації в Європі

Російська агресія проти України стала жахливою трагедією, що супроводжується не лише руйнівними наслідками для української держави, але й масовою міграцією українських громадян. Ця гуманітарна катастрофа не має аналогів у сучасному світі.

Окупація українських територій, тотальне знищення житлового фонду, соціальної та енергетичної інфраструктури, а також жорстокий геноцид мирного населення змусили мільйони людей покинути свої домівки та шукати притулку в інших країнах.

Агентство ООН у справах біженців (UNHCR) визнає, що війна в Україні спровокувала «найшвидше зростання кризи біженців після Другої світової війни».

Характеризуючи другу групу викликів, слід зазначити, що вступ України до Європейського Союзу несе в собі не лише значні можливості, але й певні ризики. Перш за все, це ризики для економіки України:

1. Короткострокова нестабільність, пов'язана з тим, що вступ до ЄС може призвести до короткострокової нестабільності української економіки, адже їй доведеться адаптуватися до нових правил, стандартів та конкурентного середовища. Це може призвести до зростання цін, тимчасового безробіття та інших економічних труднощів.

2. Несприятлива конкуренція. Деякі галузі української економіки, переважно ті, що не є конкурентоспроможними на європейському рівні,

можуть зіткнутися з жорсткою конкуренцією з боку європейських компаній, що може призвести до їх занепаду.

3. Відтік капіталу. Існує ризик відтоку капіталу з України, адже інвестори можуть перемістити свої активи до більш стабільних та розвинених країн ЄС.

4. Втрата конкурентоспроможності окремих галузей та секторів української економіки, внаслідок спільних стратегічних рішень з боку ЄС.

Окрім економічних викликів, слід зазначити, що зміни, пов'язані з інтеграцією до ЄС, можуть призвести до соціальної напруженості, особливо серед тих, хто відчуває, що їхні інтереси не враховані. Також існує ризик зростання міграції з України до більш розвинених країн ЄС, що може призвести до «витоку мізків» та дефіциту кваліфікованих кадрів, адже набуття повноправного членства передбачає вільний рух робочої сили.

Також існує ризик того, що Україна не буде належним чином підготовлена до вступу до ЄС, що може призвести до невиконання зобов'язань та виникнення нових проблем.

Існуючі виклики, лише демонструють необхідність вироблення стратегічних рішень з метою динамічного розвитку української економіки у статусі повноправного члена ЄС.

3.2 Моделювання впливу євроінтеграції на економіку України

Проведений в кваліфікаційній (бакалаврській) роботі аналіз, продемонстрував, що країни ЄС є ключовими партнерами для України. Наведене у другому розділі зростання кількісних показників свідчить в першу чергу про створення сприятливого середовища, а також вплив зовнішніх геополітичних чинників. У зв'язку з цим важливим є виявлення взаємозалежності впливу показників зовнішньоекономічної діяльності України з країнами ЄС на ВВП на душу населення України. З цією метою було використано методику кореляційно-регресійного аналізу.

- У якості Y , таким чином, є ВВП України, млрд дол. США;
 X_1 – обсяги експорту товарів України до ЄС, млрд дол. США;
 X_2 – обсяги імпорту товарів України до ЄС, млрд дол. США;
 X_3 – обсяги експорту послуг України до ЄС, млрд дол. США;
 X_4 – обсяги імпорту послуг України до ЄС, млрд дол. США;
 X_5 – ПІІ країн ЄС в українській економіці, млрд дол. США.

Показники для проведення аналізу наведено у таблиці 3.1

Таблиця 3.1 – Показники для проведення кореляційно-регресійного аналізу

y	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
91,03	12,6	14,8	2,4	2,0	32,8
93,36	13,2	16,4	2,5	1,9	32,6
112,09	17,1	20,0	2,9	2,1	32,5
130,89	19,6	22,3	3,4	2,8	32,3
153,88	20,1	24,2	3,9	3,1	38,9
156,62	17,9	23,2	3,8	2,4	35,5
199,77	26,8	28,9	4,4	3,3	46,4
160,5	27,9	27,0	3,4	1,7	36,2

Джерело: сформовано автором

На першому етапі було здійснено кореляційний аналіз з метою запобігання мультиколінеарності на наступному етапі побудові регресійної залежності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Результати кореляційного аналізу

	y	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
y	1					
X_1	0,874556	1				
X_2	0,965713	0,950719	1			
X_3	0,961778	0,752274	0,910905	1		
X_4	0,617688	0,326414	0,516695	0,769769	1	
X_5	0,866345	0,692053	0,765782	0,824457	0,686346	1

Джерело: розраховано автором в середовищі Excel

Результати кореляційного аналізу свідчать про те, що всі є значимими для У: X1, X2, X3, X4, X5 мають високу позитивну кореляцію з У.

Разом з тим виявлено взаємну кореляції між незалежними змінними, що свідчить про мультиколінеарність.

Є дуже висока кореляція між X2 та X1 (0.9507), X3 (0.9109), і X5 (0.7658).

X3 має високу кореляцію з X1 (0.7523) і X5 (0.8245).

X4 має помірну кореляцію з іншими незалежними змінними, але найбільшу кореляцію з X3 (0.7698).

Отже, значення кореляцій між незалежними змінними свідчать про можливу мультиколінеарність, тому було прийнято рішення про виключення X2 та X3.

На наступному етапі побудови моделі було здійснено регресійний аналіз, результати якого продемонстрували необхідність видалення фактору X5, так як значення P-value перевищувало 0,05. Після цього було отримано результати, наведені на на рис. 3.1.

SUMMARY OUTPUT

Regression Statistics

Multiple R

0,942808

R Square

0,888888

Adjusted R Square

0,844443

Standard Error

14,78532

Observations

8

ANOVA

df

SS

MS

F

Significance F

Regression

2

8744,131

4372,066

19,99978

0,004115

Residual

5

1093,029

218,6057

Total

7

9837,16

Coefficients

Standard Error

t Stat

P-value

Lower 95%

Upper 95%

Lower 95,0%

Upper 95,0%

Intercept

-17,1224

26,47731

-0,64668

0,546346

-85,184

50,93967

-85,1845

50,93967

X1

5,011177

1,058858

4,732625

0,005184

2,28929

7,733057

2,289296

7,733057

X4

23,6987

10,0309

2,362571

0,064545

-2,0865

49,48393

-2,08654

49,48393

Рисунок 3.1 – Результати регресійного аналізу

Джерело: побудовано автором

Результати побудови кореляційно-регресійної моделі показують високий рівень кореляції між залежною змінною та незалежними змінними, про що свідчить значення Multiple R, яке дорівнює 0.94. Це вказує на дуже сильний позитивний лінійний зв'язок.

Коефіцієнт детермінації R^2 становить 0.9169, що означає, що приблизно 91.69% варіації залежної змінної пояснюється незалежними змінними моделі. Скоригований коефіцієнт детермінації Adjusted R^2 дорівнює 0.89, враховуючи кількість незалежних змінних у моделі, що вказує на те, що 89 % варіації залежної змінної пояснюється моделлю.

Середнє стандартне відхилення залишків, або Standard Error, становить 14.2994, що показує точність прогнозу залежної змінної.

Аналіз дисперсії показує, що модель є статистично значущою (Significance F = 0,004115), оскільки значення p-value для F-статистики є меншим за рівень значущості 0.05.

Коефіцієнти моделі мають наступні значення: Intercept (вільний член) дорівнює – 17,12

Коефіцієнт для змінної X_1 становить 5,011177 і є статистично значущим (p-value = 0.005), що свідчить про вагомий вплив цієї змінної на залежну змінну.

Коефіцієнт для змінної X_4 дорівнює 23,6987, (p-value = 0.064), що також підтверджує менший у порівнянні з X_1 , але значимий вплив

Отже, модель є статистично значущою, враховуючи Significance F, описане нами вище, а також значення R^2 та p-value.

В результаті проведеного аналізу отримаємо наступну залежність:

$$Y = -17,1224 + 5,011177x_1 + 23,6987x_4. \quad (3.1)$$

Отримане рівняння показує, що при збільшенні експорту товарів з України до ЄС на одну одиницю, ВВП України збільшується на 5,01 одиниць, за умови, що інші змінні залишаються незмінними.

При збільшенні імпорту послуг з ЄС на одну одиницю, ВВП України збільшується в середньому на 23,6987 одиниці, за умови, що інші змінні залишаються незмінними.

Константа представляє базовий рівень ВВП, коли всі незалежні змінні дорівнюють нулю, хоча в контексті економічної моделі це значення може не мати практичного сенсу.

Таким чином, результати економічної інтеграції України та ЄС позитивно впливають на збільшення ВВП України.

Висновки до розділу 3

Розглянувши виклики та переваги євроінтеграції для України та аналізуючи отриману економічну модель, можна зробити наступні висновки.

Євроінтеграційні процеси України віддбуваються з одного боку досить швидкими темпами, але, з іншого – євроінтеграція для України також має ряд викликів, серед яких можна виділити необхідність адаптації законодавства до стандартів ЄС, реформування економіки та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Безумовно, також слід відмітити, що деякі реформи відбуваються з відхиленням від бажаних термінів через повномасштабне російське вторгнення в Україну. Однак, ці виклики супроводжуються перевагами, серед яких можна відзначити розширення можливостей для експорту, залучення іноземних інвестицій та доступ до європейських ринків послуг. Все це є надзвичайно важливим в умовах політичної ситуації в Україні і необхідність стимулювати економічний розвиток країни.

Для аналізу результативності та важливості євроінтеграції було здійснено економіко-математичне моделювання. Отримана економічна модель підтверджує, що інтеграція України з Європейським Союзом має позитивний вплив на економіку країни. Збільшення експорту товарів, імпорту послуг з ЄС призводить до зростання ВВП України. Ці результати свідчать про

те, що євроінтеграція сприяє економічному розвитку України та підвищенню її конкурентоспроможності.

Отже, не дивлячись на виклики, пов'язані з процесом євроінтеграції, переваги цього процесу виявляються значущими для розвитку України, що підкріплюється аналізом економічних залежностей у вищезгаданій моделі.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставлених завдань у роботі, було досягнуто наступних результатів. Перш за все, було охарактеризовано підходи до визначення інтеграції країн, зокрема було розглянуто теоретичні основи міжнародної інтеграції, що включають економічні, політичні та соціальні аспекти об'єднання держав.

Поняття та особливості європейської інтеграції були розглянуті з акцентом на історичному розвитку Європейського Союзу, його правових і політичних принципах, а також на ключових етапах розширення ЄС.

Інституційний механізм передбачає взаємодію основних органів ЄС, таких як Європейська Рада, Європейська Комісія, Європейський Парламент і Рада Європейського Союзу. Було показано, як ці інституції взаємодіють між собою для забезпечення стабільного функціонування Союзу та реалізації спільних політик.

Аналіз розвитку інтеграційних процесів України та ЄС продемонстрував еволюцію відносин між сторонами, починаючи з підписання Угоди про асоціацію та створення зони вільної торгівлі. Було розглянуто ключові досягнення та виклики на шляху до глибшої інтеграції України з Європейським Союзом.

У процесі аналізу результатів економічної інтеграції України та ЄС було виявлено позитивні тенденції, такі як зростання обсягів торгівлі та інвестицій, а також позитивний вплив євроінтеграції на ВВП України. Торгівля України з країнами ЄС відіграє вирішальну роль, так як складає більше половини всієї зовнішньої торгівлі України. В період повномасштабного вторгнення росії 2022 року, незважаючи на виклики відбулося зростання обсягів торгівлі саме з країнами ЄС.

Аналіз ключових напрямів секторальної інтеграції України та ЄС показав, що взаємодія за секторами України та ЄС відбувається з різними

швидкостями. Найбільш успішними є сфери сільського господарства, промисловості, енергетики та цифрової економіки.

Також були визначені основні виклики, пов'язані з євроінтеграцією України, серед яких необхідність реформування державного управління, боротьба з корупцією, адаптація національного законодавства до норм ЄС та забезпечення конкурентоспроможності української економіки.

Здійснене моделювання впливу євроінтеграції на економіку України показало, що збільшення експорту товарів та імпорту послуг з країнами ЄС відіграє велике значення для економіки України, так як призводить до збільшення ВВП. Окрім того, підтримка Європейського союзу набула стратегічного як економічного, так і політичного значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сайт Європейського парламенту.
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en>
2. Organisation of the European Union
<https://europarlamenti.info/en/European-union/organisation-of-the-EU/>
3. Орехова Т. В. Статус кандидата в ЄС для України: економічні перспективи. *Економіка і організація управління*. ДонНУ імені Василя Стуса. 2022 № 2 (46). С. 15-23 <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2022.2.2>
4. Шлях до ЄС: Євроінтеграція України крок за кроком. Урядовий портал. <https://www.kmu.gov.ua/news/shliakh-do-ies-ievrointehratsiia-ukrainy-krok-za-krokom>
5. Державна служба статистики України. URL:
<https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Шкурат М., Варламова М. Tendencies of European integration processes development in Ukraine. *Економіка і організація управління*. ДонНУ імені Василя Стуса. 2020 № 2 (38). С. 145-155. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.2.12>
7. Дугієнко Н., Флоренцев Р. Україна та Туреччина на шляху до ЄС: основні проблеми євро-інтеграційного процесу. *Економіка та суспільство*. 2022. (44). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-68>
8. Європейська інтеграція України URL:
<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/yevropeiska-intehratsiia-ukrainy>
9. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС. URL:
<https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelnno-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ukrayina-yes>

10. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. *Національна безпека і оборона*. 2022. №1-2 (187-188). URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf
11. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>
12. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом за 2023 рік URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/opublikovano-zvit-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu-mizh-ukrainoiu-ta-ies-za-2023-rik>
13. Pentland C. International Theory and European Integration. London: Faber and Faber Limited, 1973.
14. Weiss B. M. The Economics of Integration, The Politics of Regionalism: Interdependence and Integration Theory Revisited. <https://ciaotest.cc.columbia.edu/isa/wbm01/>
15. Курах Л. В. Поняття та види міжнародної інтеграції: теоретико-правовий аналіз. *Держава та регіони*. 2020. №4 (79). С. 11–16. DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.4-2.2>
16. Stepicheva, O.. Development of trade and economic cooperation of ukraine with EU countries in the conditions of neo-protectionism. *Economy and society* , 2024. 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-9>
17. European Neighbourhood Polscy and Enlargement Negotiations. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine_en.
18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
19. Zwolski K. Integrating crisis early warning systems: power in the community ofpractice. *Journal of European Integration*. 2016. 38(4), pp. 393-407

20. The World Bank URL:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA>

21. Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynskyy, I. Economic integration of the Visegrad Four and Ukraine in the context of historical narratives and global challenges. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. 10(2), 44- 58. URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/1209/1191>

22. Mascherini M. Upward convergence in the EU: Definition, measurement and trends. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

<https://www.eurofound.europa.eu/publications/customisedreport/2020/upward-convergence-in-the-eu-definition-measurement-andtrends>

23. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2022 році. URL: [https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5db05993-288d-4981-9f26-](https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5db05993-288d-4981-9f26-f0f6efe586e2&title=BiuletenStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTasU2022-Rotsi)

[f0f6efe586e2&title=BiuletenStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTasU2022-Rotsi](https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5db05993-288d-4981-9f26-f0f6efe586e2&title=BiuletenStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTasU2022-Rotsi)

24. Шлях України до вступу в ЄС. Європейська комісія. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/ukraines-path-towards-eu-accession_uk

25. Yehorova O., Prokopenko A. Popova O. The Concept of European Integration in the EU-Ukraine Perspective: Notional and Interpretative Aspects of Language Expression. 2018. [10.24193/OJMNE.2019.29.03](https://doi.org/10.24193/OJMNE.2019.29.03)

26. Solodkova K.A., Boichuk D.S. Copenhagen and Madrid criteria for joining the European Union: prospects for Ukraine. *Young scientist*. 2019. № 11 (75). pp. 400-403. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1498/1466>

27. Кібець Є., Литвин Н. Проблеми та перспективи інтеграції України в Європу. Соціокультурні трансформації та геополітичні виклики в умовах багатопольярного світу: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2022 р.). Київ, 2022. 361 с. URL:

<https://knute.edu.ua/file/MjkyMQ==/aeab74ec6510244e92897084f09340bf.pdf#page=327>

28. Чупрій Л.В. Євроінтеграційна та євроатлантичні перспективи в Україні в світлі сучасних геополітичних викликів. *Науковий журнал «Регіональні студії»*. 2022. № 28. С. 119-123. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.28.22>

29. Залізко А.О., Гречко Я.В. Перспективи вступу України до ЄС. International scientific innovations in human life: Proceedings of XII International Scientific and Practical Conference (Manchester, United Kingdom, 8-10 June 2022). Manchester, 2022. С. 930-933. URL: <https://www.researchgate.net/publication/363742563>

30. . Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/874-18#Text>

31. Макаренко Н.А. Нові перспективи вступу України до Європейського союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. С. 366-369. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/260576/256974>

32. Солодкова К.А., Бойчук Д.С. Копенгагенські та мадрридські критерії вступу до Європейського союзу: перспективи для України. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С. 400-403. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1498/1466>

33. Ільчук Д. Д. Поглиблення інтеграції України до Європейського союзу. *Збірник праць XXIV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці»* (18 квітня 2024 р., м. Вінниця).